

εμφυλιακής και μετεμφυλιακής εποχής.

- Το εικαστικό έργο του Τάσσου, με ό,τι προηγήθηκε, και κυρίως την χαρακτηριστική του μεσοπολέμου και της Αντίστασης, όπως του Βασιλείου, του Καραγιαννάκη κ.ά. με τις αναφορές τους στην βυζαντινή ζωγραφική και την λαϊκή και εκκλησιαστική εικονογραφία της οθωμανικής περιόδου της ελληνικής ιστορίας. Είναι ιδιαίτερα ορατή η βυζαντινή συμβολική, μεταφυσική και πνευματική έκφραση της εικονογραφίας της στα έργα του Τάσσου ιδίως της τελευταίας και κορυφαίας του περιόδου, καθώς και στα έργα του Τσαρούχη· όπως είναι επίσης ορατή η διαφορά των Ελλήνων ζωγράφων της σχολής του Μονάχου (Βολανάκης, Γύζης κ.ά.) με εκείνους του μεσοπολέμου όπως είναι ο Τσαρούχης, ο Παπαλουκάς, ο Μόραλης, ο Παρθένης. Το πρόβλημα τελικά δεν είναι απλά πολιτισμικό. Είναι φανερό ότι εκτείνεται σε όλο το πλάτος και το βάθος της κοινωνικής μας ζωής. Είναι πρόβλημα ιδεολογικό, κοινωνικό, πολιτικό και κατά συνέπεια και πολιτισμικό.

* Καθηγητής Πολεοδομίας Ε.Μ.Π.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΠΑΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΙΣΧΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΕΛΛΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ: ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ του Βασίλη Πεσμαζόγλου

Ο ΤΙΤΛΟΣ προϋπάρχει του κειμένου αυτού. Μου άρεσε ως εύρημα, αν και δεν γνωρίζω με πόσην ακρίβεια αντανάκλα την πραγματικότητα: κατά πόσο δηλαδή, ισχύει ακριβώς το σχήμα ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση πέρασε από τρία διακριτά διαδοχικά στάδια: από μια πρώτη φάση γοργής και αισιόδοξης οικονομικής ανάπτυξης στη δεκαετία του 1960 σε μια στενάχωρη δεκαετία οικονομικής (και άρα πολιτικής) δυσπραγίας μετά το 1974, για να καταλήξει σε μια νέα ώθηση από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και εντεύθεν. Η τελευταία αυτή ώθηση, ωστόσο, είναι και

περίεργη: τα κράτη μέλη έχουν πλέον αυξηθεί σε 15 και ουκ ολίγοι άλλοι, όπως η Κύπρος, η Μάλτα, οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης περιμένουν και αυτά την ένταξη τους (αλλά, για τους τελευταίους ιδίως, ποιος θα πληρώσει τον λογαριασμό;): το ενιαίο νόμισμα του μέλλοντος έχει μεν ονομαστεί (Ευρώ) αλλά μένουν τα δύσκολα να γίνουν (και όχι μόνον για την Ελλάδα) ώστε να υπάρξει προηγουμένως η απαραίτητη οικονομική σύγκλιση: με τα τωρινά κριτήρια η ΟΝΕ θα περιλαμβάνει μόνο το Λουξεμβούργο! Και, τέλος, το άλλο φιλόδοξο σχέδιο στη Συνθήκη του Μάαστριχτ – η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική άμυνας (ΚΕΠΠΑ) – που ούτως ή άλλως σκοπιάται στις συνήθειες αδράνειες και εύλογες καχυποψίες, έχει τώρα να αντιπαλέψει δύο πρόσθετα δεδομένα: την πανθομολογούμενη ανεπάρκεια και ανημποριά που επέδειξε η Ευρώπη στο γιουγκοσλαβικό δράμα: και τις τρελλές αγελάδες.

Το δράμα των τελευταίων είναι πολλαπλό: 1. Δεκάδες χιλιάδες ζωντανά υποφέρουν και μέλλει να σφαγιαστούν αδόξως μυριάδες ή και εκατομμύρια εξ αυτών (1,4 ή και 11 εκατ., αναλόγως με την αυστηρότητα των κριτηρίων που θα υιοθετηθούν). 2. Βρετανοί κτηνοτρόφοι οικονομικά και ψυχολογικά καταστρέφονται. 3. Ευρωπαίοι καταναλωτές, με τη βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τελούν σε πλήρη σύγχυση (που εντάθηκε με την εκατόμβη του Πάσχα): τι έχουν φάει στο παρελθόν, τι να τρώνε εις το εξής, ποια καλλυντικά να χρησιμοποιήσουν. 4 Η βρετανική πολιτική ηγεσία ανακαλύπτει – κάπως όψιμα, είναι αλήθεια – τα καλά της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής που θα πληρώσει ένα σημαντικό μέρος από τις ζημιές. 5. Τέλος, οι σχεδιαστές του ευρωπαϊκού μέλλοντος (στις Βρυξέλλες και αλλού) διερωτώνται κατά πόσον η τραγική αυτή σύμπτωση δεν θα διακυβεύσει την εκκολαπτόμενη πολιτικο-αμυντική ενοποίηση – ή μήπως, αντιθέτως, οι στριμωγμένοι Βρετανοί θα γίνουν επί τέλους καλά παιδιά; Αλλά μήπως, σ' όλα αυτά, πέραν του στοιχείου της υπερβολής των ΜΜΕ για τη σχέση των τρελλών αγελάδων με την υγεία μας (άλλωστε σάμπως δεν καπνίζουμε αρειμανίως;) δεν υπάρχει και ένα στοιχείο

θείας δίκης; Εξηγούμαι: αφ' ενός μεν οι άνθρωποι στις αναπτυσσόμενες χώρες (ή στις νεοαναπτυχθείσες χώρες όπως η Ελλάδα) το είχαμε παρακάνει στην παραγωγή και κατανάλωση κρέατος: ούτε από πλευράς υγείας, ούτε από πλευράς ενεργειακής-οικολογικής πλανητικής ισορροπίας δεν είναι η πλέον ενδεδειγμένη διατροφή: αφ' ετέρου – και οποία σύμπτωση! – τα προβλήματα διατροφής και υγείας είναι πολύ πιο κοντά στον Ευρωπαίο πολίτη απ' ότι οι διαβουλεύσεις περί νέων, προχωρημένων, μορφών πολιτικής ενοποίησης της γηραιάς ηπείρου: τις επισκιάζουν, φωτίζοντας έτσι την απόσταση των ευρωκρατών από τον Ευρωπαίο πολίτη: συγχρόνως δε, το όλο περιστατικό αποδεικνύει περίτρανα την ήδη συντελεσθείσα σιωπηλή ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο επίπεδο της αγοράς: τα ΜΜΕ σ' όλην την Ευρώπη από κοινού αναζητούν «ύποπτα κρέατα» την ίδια στιγμή που, υποθέτω, λαθρέμποροι και κομπινადόροι ψάχνουν ευκαιρία να πλουτίσουν παρακάμπτοντας τους πρόσφατους περιορισμούς στην εμπορία βρετανικών κρεάτων. Κοντολογίς μια νίκη της απλής, απτής καθημερινότητας. Μήπως όμως και τα περιέργα και μπερδεμένα κείμενα που ανταλλάχθηκαν στο Τορίνο καταλήξουν, ωριμάζοντας με τον χρόνο, να επηρεάζουν και αυτά κάποτε την ίδια μας τη ζωή; (Φανταστείτε λ.χ. έναν «ευρωπαϊκό» στρατό να φυλάει τα Δωδεκάνησα!). Ενδέχεται. Κοινή άμυνα, άρση του δικαιώματος αρνησικυρίας, κοινωνική Ευρώπη: μέσα στις ατελείωτες κουβέντες, στον όγκο της (ελπίζω ανακυκλούμενης) ευρωχαρτούρας, στα γριφώδη κείμενα που αποτελούν προϊόν δύσκολων πολιτικών συμβιβασμών, συνυπάρχουν το *κάτι* και το *τίποτα*: όπου (σκόπιμα ή και μη, δεν το γνωρίζω) το δεύτερο συγκαλύπτει και συσκοτίζει το πρώτο. Με τον ίδιο περίπου τρόπο με τον οποίο ο βομβαρδισμός πληροφοριών γύρω από τις τρελλές αγελάδες μας αφήνει ανήμπορους και αμήχανους.